

Årnes og Li omkring 1650

Tarald Hems etterkommere

Bergit Torbjørnsdtr, 80 år gammel, var innkalt 8. august 1725 for å vitne i en eiendomsvist mellom Li i Bø, Vreim i Bø og Vefall i Seljord. ¹ Hun ble nok kjørt til åstedet «Klammerne» ved Bryggefjell med hest. Det var her det skal ha blitt hugget 29 tylter sagtømmer som alle 3 gårder gjorde krav på. ²

Bergit var gift med Even Mikkelsen på Dalen under Suvdal i Lunde. Hun fortalte som vitne at hun i barndommen gjette dyra for sin far, Torbjørn Taraldsen på gården Li i Bø. Hun sa hun var kjødelige morsøster til Brynild Hansen Li.

I 1694 nevnes barna til Torbjørn Taraldsen på Li. Da løste sønnen Torbjørn Torbjørnsen på Busnes i Gransherad inn sine søstres arvelodder i Busnes østre. ³ Søstrene med ektemenn nevnt her:

Rønnaug Torbjørnsdtr gift med Hans Brynildsen på Østerli i Bø

Bergit Torbjørnsdtr gift med Even Mikkelsen på Li i Bø

Taran Torbjørnsdtr gift med Tollev [Toresen] på Suvdal i Lunde

Tore Torbjørnsdtr gift med Rollev Steinarsen på Neset under Gvannes i Saude

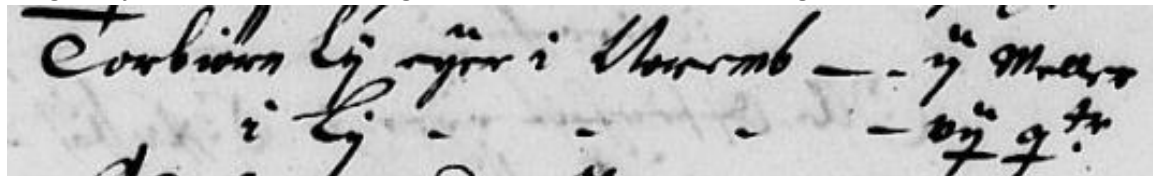
10. januar 1672 var det skifte etter Tarald Olsen på Hem søndre i Saude. ⁴

Her bekreftes søskenflokket nevnt i 1694 som barna til Torbjørn Taraldsen, med tillegg av brødrene Tor og Torgrim Torbjørnssønner. I tillegg til 4 søsken av Torbjørn Taraldsen. Tarald Olsen på Hem døde i 1671 og han ble svært gammel. I Futens manntall 1664 oppgis han å være 100 år, men året etter noterte presten alderen til 90 år. Tarald er nevnt i skattelistede på Hem søndre fra 1603 til 1671 og hans eldste barn ble født omkring år 1600. Trolig ble Tarald født omkring 1575.

Taralds opphav er ikke kildebelagt og ansees foreløpig som ukjent. ⁵ Men jordegodset peker mot Busnes i Gransherad. Og den første kona hadde odelsods fra Gøysdal i Tinn. Jordegodset hans var i 1624:

Hem	Saude	2 tn	Odel
Busnes	Gransherad	1 1/2 tn	Odel
Gøysdal	Tinn	4 1/2 m	Gifting
Haugholt	Saude	1 1/2 tn	Pant
Gjestrud	Heddal	1 tn 2 m	Pant
Bjørge	Seljord	1/2 tn	Pant

Taralds sønn, Torbjørn, bodde omkring 1660 på Li i Bø. Det var vel ved disse tider dattera Bergit gjetta dyra til faren. I skattelistede finner vi en Torbjørn på Li øvre i perioden 1645 – 1667. Det meste av perioden er han ført opp som eier av 5 ½ kvart tønne korn med bygslingsrett over hele gården. Det ser ut som Torbjørn Li også brukte Årnes nordre fra 1641 til 1663. I 1661 viser samme skattelite at Torbjørn Li og Torbjørn Årnes eier samme godsandel i Li øvre. I Bø er han registrert slik: ⁶

I Nesherad er han registrert slik: ⁷

Torbjørn Arnes og
 i Li - - - - - 2 1/2
 i Dillingen - - - - - i Mølle og Kjøp.

I 1661 var landskylda til Torbjørn 6 ½ kvart tønne korn. Tilleggsandelene i hhv Norheim i Lunde og Seljord i Heddal tilhørte opprinnelig lensmann Gulbrand Gunheim, og vises i denne skattelisten fordi Torbjørn var gift med ei datter til Gulbrand Gunheim.

En bekreftelse på dette finner vi i Tingboka 23. april 1655.⁸ Det var Fogden som hadde stevnet Ådne/Arne Lis arvinger til bygdetinget i Bø Tingstue for manglende skattebetaling for deres andel (6 ½ kvart tønne) av Li øvre. Her nevnes også at Torbjørn Årnes eier resten av bondegodset. I Tingboka står det at Torbjørn har 3 eller 5 kvart tønne. I skattelista samme år står det 5 ½ kvart tønne.

... og Arnes og gærdens
 ... at Torbjørn Arnes og gærdens
 ...

Dette var Torbjørn Taraldsen som det skal vises nedenfor.

En utfordring før og omkring 1650 er at det var 2 Torbjørn'er på Årnes. En på Årnes søndre og en på Årnes nordre. Trolig døde Torbjørn på Årnes søndre allerede i 1651, så den Torbjørn som omtales etter 1651 var knyttet til Årnes nordre (og Li øvre).

Torbjørn Årnes X 2

I 1647 ser en at det var 2 Torbjørn'er på Årnes.

Årnes søndre

Årnes. Søndre. Den Torbjørn brugt, fjeller nærlig
 5 1/2 tønner og en halv tønne med sine vider,
 med en 2 1/2 tønner med bær, Bient Clausen i pøse
 1 1/2 tønner og en halv tønner - i tønner og en halv tønner
 og en halv tønner med en halv tønner med
 en halv tønner og en halv tønner med alle
 sine vider med, den sand og en halv tønner
 gærd for åmmede, og en halv tønner med
 sand og en halv tønner, og der for efter Kong
 Wenzel Skatte brugt ender den for åmmede.

Kontribusjonsskatt 1647⁹

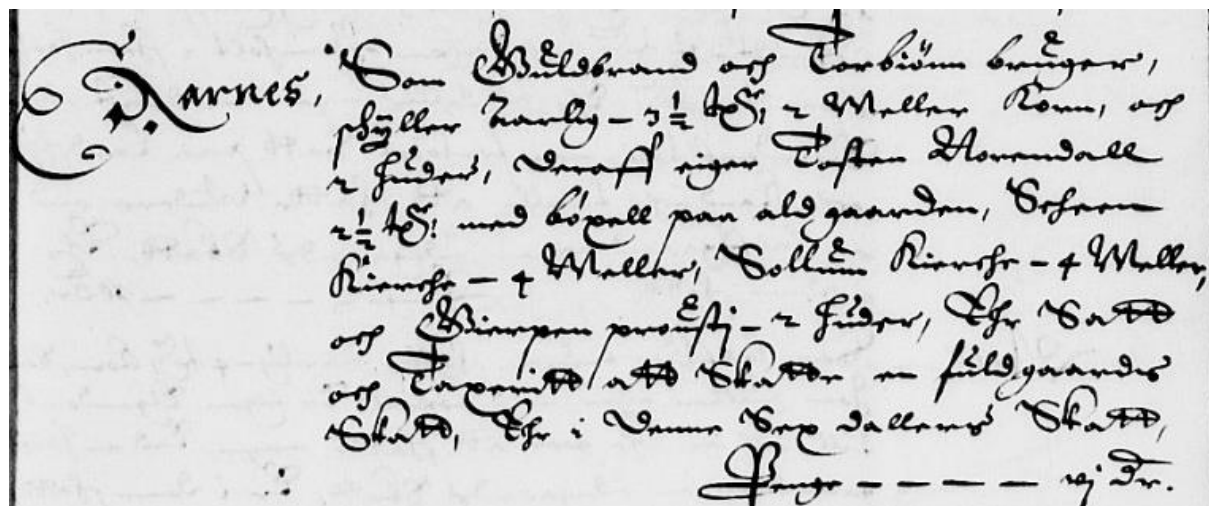
Torbjørn Årnes, bruker 2 1/2 tn

Ole Bjørn Darrud, april 2024, <https://www.simt.no/kilder/>

Gjert Clausen i Skien	1 1/2 tn
Nes kirke	1 tn

Gården har ei total landskyld på 5 tønner korn, hvorav 4 tn er bondegods. Av bondegodset var trolig Gjert Clausens del pantelån. Torbjørn eier sammen med sin svigermor 2 ½ tn med bygslingsrett over hele gården. Det vil si at han og svigermora hadde retten til alle tilleggsinntekter ut over ren landskyld og retten til å bestemme hvem som skulle kunne leie gården (leilending). I dette tilfellet hadde de ikke leilending på Årnes dette året. Videre står det en vurdering av skatteevnen og at alt av hus og eiendeler nylig har brent opp. Torbjørn fikk derfor får skattefritak i et eget kongelig skattebrev.

Årnes nordre

Kontribusjonsskatt 1647

Gulbrand Årnes	Bruker
Torbjørn Årnes	Bruker
Torstein Nordadal	2 1/2 tn
Skien kirke	4 m
Solum kirke	4 m
Gjerpen prosti	2 h

Total landskyld for Årnes nordre var 3 ½ tønner 2 meller korn og 2 (okse/ku) huder. Dvs ca 6 tønner og 2 meller korn. Av dette var 2 1/2 tønne korn bondegods. Det var Torstein Nordadal som eide alt bondegodset med all bygslingsrett. Han hadde Gulbrand (Gunheim) og Torbjørn Årnes som leilendinger på gården. Dvs det var de to som var ansvarlige for drift for hele gården og skulle betale landskyld (utbytte) av årlig drift til eierne med i alt ca 6 tønner og 2 meller korn. Årlig skatt var 6 riksdaler.

Hvem Torbjørn på Årnes nordre var, kommer tydelig fram i en tvistesak mellom jordeier Torstein Nordadal og leilendingen Torbjørn.

Torbjørn Taraldsen på Årnes nordre har problem

22. februar 1654 ble Torbjørn Årnes stevnet til bygdetinget for Saude/Nesherad på Nyhus. Han hadde ikke betalt landskyld til jordeier Torstein Nordadal. Torbjørn nektet, men ble dømt til å betale. Torbjørn

ville ikke rette seg etter dommen, så saken ble tatt opp igjen på tinget 2. november samme år. Denne gangen gikk jordeier Torstein Nordadal hardere til verks.¹⁰

På Nyhus denne novemberdagen hadde Torstein stevnet arvingene etter lensmann Gulbrand Gunheim. Lensmannen døde i oktober 1653. Arvingene var Halvor Norheim som møtte på sin stedatters vegne, Torjus Gunheim på egne vegne, Svennung Børte på sin hustrus vegne, Sissel Gulbrandsdtr med verge på egne vegne og Torbjørn Årnes på egne og sin hustrus vegne. I tillegg hadde Torstein stevnet Torbjørn Årnes sin far, Tarald Hem, som var antatt å ha et pant i gården.

Torstein vitnet og dokumenterte at han hadde odelen til Årnes nordre etter sin far (Brynild) på Nordadal. Tarald Hem fortalte at han hadde innløst et pant i Årnes nordre fra Knut Våje for 200 riksdaler. Dette var sikret i halve skylda (5 kvart tønne korn) som Torstein hadde i gården. Så hadde Gulbrand Gunheim, før han døde, innløst halvparten av dette for 100 riksdaler og Taralds sønn Torbjørn Årnes den andre halvparten for 100 riksdaler. Gulbrands halvpart i Årnes nordre hadde så gått i arv til hans etterkommere.

Arven-loddene etter Gulbrand besto av 2 broderlodd hver på 28 riksdaler 2 ort 6 skilling og 3 søsterlodd hver på 14 riksdaler 1 ort og 3 skilling, i sum 100 riksdaler. Torbjørn Taraldsen hadde derfor i sum en andel av det opprinnelige pantelånet på litt over 114 riksdaler, medregnet sin hustrus arvelodd.¹¹

Torstein Nordadal tilbød seg å løse inn Torbjørn Taraldsens 100 riksdaler og alle arveloddene i sum 100 riksdaler. Han mente å ha odelsløsningsretten på sin side. Arvingene godtok dette, men Torbjørn nektet for sin egen halvpart.

Torbjørn Taraldsen var i pengeknipe. Han hadde 2 års ubetalt landskyld (76 riksdaler) til Torstein Nordadal. I tillegg hadde han gjeld til rådmann i Skien Ove Andersen, som i følge utdrag fra regnskapsbøkene var på over 37 riksdaler. Han og kona trengte med andre ord oppgjøret fra Torstein for å kunne betale gjelda si.

Torstein Nordadal fikk medhold i bygderetten på Nyhus. Torbjørn Taraldsen fikk frist til neste faredag (14. april 1655) med å flytte fra Årnes og gjøre disse transaksjonene.

Nesten 1 år senere, 1. oktober 1655, stevnet Torstein Nordadal igjen Torbjørn Taraldsen til bygdetinget på Nyhus. Torbjørn fortsatte å bruke Torsteins odelsjord på Årnes nordre. Torbjørn Årnes møtte sammen med sin far Tarald Hem. Torstein la fram et tingsvitne på å ha innløst og betalt 200 rdr til Torbjørn og hans medarvinger. Videre la han fram et innførselsbrev på 5 kvarter gods i Årnes nordre. Pengene hadde Torstein lånt av Johan Busk i Skien. Torbjørn fikk igjen frist til neste faredag (14. april) med å «rømme og rødde» Årnes nordre.

På høsttinget 1656, 22. november, ble Torbjørn Årnes igjen stevnet fordi han fortsatte å bruke Årnes nordre, på tross av tidligere dommer. Han ble nå dømt til straks å forlate gården. Samme dag ble Torbjørn sammen med flere andre også stevnet for gjeld av Claus Andersen i Skien. Torbjørn nektet for kravet, de andre ba om utsettelse.

På vintertinget, 4. februar i Bø tingstue, 1657 ble Torbjørn Årnes sin eierandel i Li øvre (4 ½ kvart tønne) lagt ut på tvangssalg fordi han ikke hadde betalt skatt til fogden. Han hadde skaffet seg den. Dette ser ut til å være andelen til Arne Lis arvinger.

Det er ikke alltid personer på skattelistingene var i live. Det finnes eksempler på som var med i skattelistingene flere år etter de døde. Listeskriverne kopierte trolig tilsvarende liste fra året før og hadde ikke alltid fått informasjon om noen var døde siste år.

Torbjørn Taraldsen flyttet trolig til Li øvre i Bø omkring 1657, selv om han i enkelte lister er nevnt på Årnes til 1663. Torbjørn er ikke nevnt verken i futens eller prestens manntall 1664/1665. I 1664 nevnes Torbjørn Lis barn som eiere av 2 meller i Norheim nordre. Dette var jordegods Torbjørn Taraldsen hadde fått gjennom giftemålet med dattera til lensmann Gulbrand Gunheim. I skattemanntallet 1664 nevnes at ei enke på øvre Li er oppsitter. Dette indikerer at Torbjørn Taraldsen døde der omkring 1663.

Gulbrand Gunheims arvinger

I tvistesaken 1654 nevnes representanter for arvingene til lensmann Gulbrand Gunheim, 2 sønner og 3 døtre:

- 1 Sønn – NN Gulbrandsen – død før 1653, gift med ukjent kone – ikke navngitt datter, Enka giftet seg igjen med Halvor Norheim
- 2 Sønn – Torjus Gulbrandsen (giftet seg til Roe, kom så til Gunheim)
- 3 Datter – NN Gulbrandsdtr gm Torbjørn Taraldsen Li/Årnes
- 4 Datter – Sissel Gulbrandsdtr – ugift 1670
- 5 Datter – (Ambjørg) Gulbrandsdtr gm Svennung (Gundersen) Børte (her er det lat til informasjon fra andre kilder i parentes)

Navnet på kona til Torbjørn Taraldsen er ikke nevnt i kildene. ¹²

Kristoffer Hesthag/Gjernes/Årnes

Kristoffer er nevnt på Hesthag 1609 – 15, Gjernes 1618 – 23 og på Årnes søndre 1624 -33. Det er samlingen av jordegods som gjør at disse 3 Kristoffer'ne var samme person. Alt jordegodsset han hadde i 1624 hadde han giftet seg til. ¹³ Han var gift med Barbro som døde på Årnes søndre i 1660. Det er registrert 3 barn etter Kristoffer og Barbro.

Jordegodsset til Kristoffer og Barbro var:

		1611	1620	1624	1633	1635
		Kristoffer Hesthag	Krsitoffer Gjernes	Kristoffer Årnes	Kristoffer Årnes	Jon Årnes
Hesthag	Nesherad	4 tn	4 tn	4 tn	4 tn	4 tn
Rekå	Heddal	4 tn	3 tn	1 tn		
Edingsås	Saude	1 1/2 tn	1 1/2 tn	1 1/2 tn	1 1/2 tn	1 1/2 tn
Eikjarud	Lunde	1 tn 1 m	8 m	8 m	8 m	8 m
Gjernes	Nesherad	1 1/2 tn				
Dale	Seljord	1 tn	1 tn	1 tn	1 tn	1 tn
Midtsund	Kviteseid	4 m	4 m	4 m	4 m	4 m
Eikja	Lunde	1 m	1 m	1 m	1 m	1 m
Årnes søndre	Nesherad		1 1/2 tn 1m	1 1/2 tn 1m	1 1/2 tn 1m	1 1/2 tn 1m

I 1635 tilhørte det samme godset en Jon Årnes. Han giftet seg nok med Barbro etter at Kristoffer døde og overtok alt jordegodset. Jon ser ut til å vær død ca 1642. Etter at Jon døde satt Barbro med godset i Eikjarud.

Barbro bodde (som enke) i 1645 på Rekå i Heddal hos svigersønnen Kittil Bjørnsen. ¹⁴

I september 1654 stevnet Kittil Rekå sin svigermor Barbro Årnes og hennes datter Anne vedr. en kontrakt de hadde inngått. Iflg Kittil hadde Barbro og Anne ikke overholdt sin del av avtalen og mye penger hadde gått tapt i forbindelse med flytting fra gården. Barbro møtte og sa hun var overrasket over Kittils stevning. Hun mente han hadde fått det han skulle med sin andel i Hesthag og Rekå. Barbro Årnes ble dømt til å etterkomme Kittils krav, enten ved betaling eller pantebrev sikret i 2 tn i Hesthag. ¹⁵

I november 1654 stevnet Barbro Årnes Tarald Hem for manglende betaling av 1 års landskyld for Hesthag. Tarald fortalte at Ingebret Skomaker brukte gården og derfor skulle betale Taralds landskyld. Ingebret skal stevnes til første ting for å vitne om dette. ¹⁶

2. november 1669 var det arveskifte/fordeling av løsøre på Årnes søndre. Det var tvist om fordeling av løsøre etter avdøde Anne Kristoffersdtr. Her nevnes sønnene Tollev, Kristoffer og Halvor Torbjørnsønner. Videre sønnenes morsøster Gunhild Kjøkjestugu og morbroder Søren Kristoffersen. Barbro ble nevnt som mor til Kristoffers barn Anne, Gunhild og Søren. ¹⁷

Oppsummert personinformasjon:

Barbro Årnes (ca 1590 – 1660) g1m Kristoffer (ca 1580 – ca 1630) g2m Jon (ca 1600 – ca 1642)

1 Anne Kristoffersdtr (ca 1612 – 1664) gm Torbjørn Årnes søndre (ca 1600 – 1651)

2 Gunhild Kristoffersdtr (ca 1615 – 1677) gm Kittil Bjørnsen Rekå

3 Søren Kristoffersen (ca 1621 -) gm Margit Larsdtr Jongsås

I perioden 1647 – 1653 var Torbjørn Årnes registrert som eier av 2 ½ tn i Årnes søndre sammen med sin svigermor. Svingermora er ikke navngitt, men det er trolig Barbro Årnes (enke) som er medeier. Torbjørn Årnes døde i november 1651, så her har det vært et etterslep på 2 år i skattelistene. I perioden 1654 – 1659 er det en Sigurd som eier det samme jordegodset sammen med sin svigermor. Det var trolig enka Anne Kristoffersdtr som giftet seg igjen med en Sigurd. Og svigermora var nok igjen Barbro Årnes. Torbjørn på søndre Årnes sitt opphav er ukjent.

Barbro Årnes' opphav?

I 1635 solgte ei Barbro Larsdtr fra Eikjarud i Lunde 2 meller i Helleberg i Gransherad for 20 riksdaler til Gunlek Høljesen på Helleberg nedre. Det var Barbros odel. ¹⁸ Det var Barbro Årnes som satt med odelen og eierskapet til Eikjarud ifølge jordeboka for 1624. I Gransheradsoga oppgis at Barbro var gift med en Steinar Eikjarud. Originalkilden til dette er ikke sjekket/funnet, men navnet på ektemannen kan være feil? Eller så døde Kristoffer litt tidligere enn det som står i skattelistene, og Barbro var gift med en Steinar før hun giftet seg med Jon? Lars Gvannes i Saude hadde i 1624 1 ½ tn 2 m i Helleberg som sin odel. Kanskje var Barbro Årnes datter til Lars på Gvannes fra et tidligere ekteskap?

¹ Nedre Telemark sorenskriveri, SAKO/A-135/F/Fa/L0010: Tingbok, 1722-1727, s. 177

<https://www.digitalarkivet.no/rg20090309370530>

² 1 tylt = 12, dvs det ble hugget 348 stokker. Torgrim Erikstein ble dømt for ulovlig hugst og måtte betale 99 rdr

-
- ³ Øvre Telemark østfjelske sorenskriveri, SAKO/A-213/G/Ga/Gaa/L0002: Pantebok nr. I 2, 1692-1701, s. 51
<https://www.digitalarkivet.no/tl20071103660168>
- ⁴ Nedre Telemark sorenskriveri, SAKO/A-135/H/Hb/Hba/L0001: Skifteprotokoll, 1667-1684, s. 55b-56a
<https://www.digitalarkivet.no/sk20090113610059>
- ⁵ Sauheradsoga II side 625, her hevdes det at Tarald er sønnen til en Olav Olsson fra Skjerven i Lardal. Dette er ikke sannsynliggjort med kilder.
- ⁶ Rentekammeret inntil 1814, Reviderte regnskaper, Lensregnskaper, RA/EA-5023/R/Rb/Rbp/L0048: Bratsberg len, 1661-1662 (Rosstjeneste) <https://www.digitalarkivet.no/rk20080811610458>
- ⁷ Rentekammeret inntil 1814, Reviderte regnskaper, Lensregnskaper, RA/EA-5023/R/Rb/Rbp/L0048: Bratsberg len, 1661-1662 (Rosstjeneste) <https://www.digitalarkivet.no/rk20080811610460>
- ⁸ Nedre Telemark sorenskriveri, SAKO/A-135/F/Fa/L0001: Tingbok, 1652-1661, s. 37
<https://media.digitalarkivet.no/rg20090713650046>
- ⁹ Rentekammeret inntil 1814, Reviderte regnskaper, Lensregnskaper, RA/EA-5023/R/Rb/Rbp/L0034: Bratsberg len, 1647-1649 <https://www.digitalarkivet.no/rk20080807650395>
- ¹⁰ Nedre Telemark sorenskriveri, SAKO/A-135/F/Fa/L0001: Tingbok, 1652-1661, s. 26
<https://www.digitalarkivet.no/rg20090713650034>
- ¹¹ Dette var trolig alle arveloddene eller Gulbrand Gunheim. I 1651 hadde han dette jordegodset: Grini i Lunde 1 q tn, Norheim nordre i Lunde 2 tn, Baksås i Holla ½ m, Årnes nordre 1 tn 1 q. I alt 21 ½ melle. Uten godset i Årnes nordre (som ble løst ut i 1654) var verdien 14 meller. Dvs 1 broderlodd var verdt 4 meller og en søsterlodd 2 meller. Sissel Gulbrandsdtr hadde i 1656 1 q tn i Grini og ½ melle i Baksås, i sum 2 meller. Sissel er siste gang nevnt i skattelistede 1670, trolig ugift.
- ¹² Sauheradsoga hevder at dette var Barbro Årnes som døde i januar 1660. Barbro Årnes er ikke nevnt med patronymikon i kildene, og det er heller ikke noe jordegods som knytter Barbro til Gulbrand. Kronologisk er det heller ikke sannsynlig at hun hadde barn både med Kristoffer og Torbjørn Årnes. Se eget avsnitt om Årnes søndre om Barbros mulige identitet.
- ¹³ Stattholderembetet 1572-1771, RA/EA-2870/Ek/L0009/0002: Jordebøker til utlikning av rosstjeneste 1624-1626: / Odelsjordebøker for Bratsberg len, 1624, s. 39 <https://www.digitalarkivet.no/jo10051103286040>
- ¹⁴ Rentekammeret inntil 1814, Reviderte regnskaper, Lensregnskaper, RA/EA-5023/R/Rb/Rbp/L0032: Bratsberg len, 1645-1647 (Koppeskatt) <https://www.digitalarkivet.no/rk20080807640824>
- ¹⁵ Nedre Telemark sorenskriveri, SAKO/A-135/F/Fa/L0001: Tingbok, 1652-1661, s. 22
<https://www.digitalarkivet.no/rg20090713650030>
- ¹⁶ Nedre Telemark sorenskriveri, SAKO/A-135/F/Fa/L0001: Tingbok, 1652-1661, s. 26
<https://www.digitalarkivet.no/rg20090713650034>
- ¹⁷ Nedre Telemark sorenskriveri, SAKO/A-135/H/Hb/Hba/L0001: Skifteprotokoll, 1667-1684, s. 34b-35a
<https://www.digitalarkivet.no/sk20090113610037>
- ¹⁸ Gransheradsoga side 531, <https://www.nb.no/items/e813c1f1fe9e123d57903c20b251293f?page=533>